

Інфографіка на уроках історії як засіб візуалізації образів

Валентина ОБОДОВСЬКА,

вчитель історії, вчитель-методист

На сучасному етапі розвитку освіти шкільне життя позначене новими і досить перспективними інформаційними технологіями. Вони дають вчителю змогу краще й ефективніше, по-новому організувати навчальний процес, в якому учень і вчитель – партнери. Тож в учня є можливість здобувати знання самостійно, виявляти свої здібності, вміння використовувати нестандартні підходи до вивчення навчального матеріалу, вчитися аналізувати й ділитися здобутими знаннями з ровесниками, набувати життєвого досвіду. У цих умовах відбувається переорієнтація на інноваційну модель навчання і на уроках історії, зокрема, на основі інфографіки, що відкриває для учнів нові можливості візуалізації історичних образів. Основним досягненням використання інфографіки на уроках історії є те, що методи представлення навчального матеріалу відповідають тому, як учень сприймає візуальні образи: спочатку історична інформація опановується як корисна, а надалі – як знання.

Завдяки засобам масової інформації поняття «інфографіка» останніми десятиліттями набуло значної популярності, стало широко відомим на всіх рівнях передачі інформації, адже воно характеризується поняттями швидко, зручно, звично [12].

Незважаючи на активне використання інфографіки, передусім у журналістиці, цей феномен потребує не лише оперативного практичного освоєння вчителями та учнями, а й теоретичного осмислення. Це й зумовлює актуальність нашого дослідження.

Питання ролі інфографіки в сучасному медійному дискурсі вивчали українські та зарубіжні дослідники: О.Антонов, М.Картер, В.Лаптев, Н.Лосева, Е.Тафті, В.Тулупов, Г.Цуканова, Ж.-М.Шапе, В.Шевченко. Водночас не визначено місце інфографіки в системі сучасних наук, що більше, відсутня й методика навчання та використання інфографіки на уроках у сучасній школі. Отже, спробуємо проаналізувати та систематизувати поняття «інфографіка» та використання його на уроках історії як засобу візуалізації образів.

Деякі вчені (П.Анохін, Е.Артем'єв, Б.Бадмаєв, Р.Гуріна, Б.Депортер, В.Каган, Д.Поспелов, Г.Селевко, А.Смірнов, А.Соколов, М.Хенакі, В.Якиманська) зазначають, що візуалізація сприяє успішнішому сприйманню й запам'ятовуванню навчального матеріалу.

Використання інфографіки, зважаючи на її особливості (наочність, яскравість, лаконічність, організованість, зручність, технологічність, структурованість подання інформації), є доречним для розвитку не лише пізнавальної діяльності учнів, а й критичного мислення, подолання психологічного бар'єру під час презентацій перед однокласниками. Цю проблему обґрунтували в своїх працях А.Алексюк,

Н.Бібік, М.Данилов, І.Лернер, В.Онищук, В.Паламарчук, О.Савченко, Г.Щукіна, Т.Шамова та ін. Інфографіка допомагає розвивати також інформаційні навички.

У західних країнах інфографіка вже досить давно функціонує як самостійний жанр і займає провідне місце в багатьох галузях суспільного життя, в тому числі й освітньому просторі. В українських школах перші кроки з візуалізації зроблено за допомогою PowerPoint, якщо не згадувати діафільми, слайди.

Поняття «інфографіка» сформувалося в другій половині ХХ століття для позначення інформації, поданої у вигляді графіків і схем. Термін «інфографія» постав на початку 80-х років від скорочення й поєднання двох слів: *Information* + *Grafics*, що дало *Infografics*, або *Infographie* французькою. Американський термін треба перекладати не як «інформативні графіки», а скоріше як «графізм інформації». Розуміння терміна як «інформативні графіки» було б принциповим перекрученням змісту [11, с. 10].

В українській мові використовується два терміни:

1. Інфографія – у значенні виду образотворчого мистецтва, що використовується для подання інформації у ЗМІ, способів візуалізації інформації як графічних, так і комп'ютерних форм.

2. Інфографіка – конкретний продукт інфографії [11].

У межах нашого дослідження орієнтуватимемося виключно на поняття «інфографіка».

Окрім терміна «інфографіка», часто використовуються такі визначення, як візуалізація даних, інформаційна візуалізація, що також відображають зміст поняття.

Незважаючи на те, що інфографіку розуміють як незліченну кількість графічних матеріалів і знаків, їх можна умовно розділити на три категорії, а саме:

- графіки, таблиці, відтворення яких потребує мінімальних графічних зусиль і планування; головними критеріями є правильно задані параметри, достовірність і повнота інформації. Дизайнерська робота передбачає стандартне виконання і швидкість;

- логічні схеми та реконструкції (графічні або відеореконструкції подій). У цьому разі якісне виконання залежить не тільки від репортерської грамотності, а й від програмного забезпечення, заздалегідь розроблених елементів і системи стилів;

- графічні розповіді, що є складними інформаційними пакетами. Такі матеріали можуть використовуватися в комплексі з друкованими пакетами документів і самостійно. Основним критерієм є художність виконання.

Найпоширенішим тлумаченням «інфографіки» у сучасному науковому медіадискурсі є визначення В.Тулупова: «Інфографіка – це різноманітні карти, таблиці, діаграми (лінійні, стовпчикові, стрічкові, кругові, фігурні), схеми, креслення, картограми, картосхеми. Це лаконічний інформаційний матеріал, який ілюструє текстову публікацію, що містить заголовки, підпис, посилання на джерело інформації» [10].

Стандартними визначеннями інфографіки, що окреслюють її як допоміжний засіб під час створення презентованого матеріалу, є такі: інфографіка – це довідкова або ілюстративна інформація, що представлена у вигляді таблиць, графіків, діаграм

та може допомогти в поширенні ідей і приверненні уваги. Її основна мета – інформування. При цьому часто цей інструмент є доповненням до текстової інформації, що охоплює тему в повному обсязі та вміщує декотрі пояснення [1].

Інформаційна графіка – це додатковий, відносно новий і якісний засіб дизайнера для створення привабливої презентації. За допомогою таблиць, карт, що супроводжують статтю, дизайнер може перетворити сірі сторінки на оригінально оформлений матеріал.

Дослідниця Ю.Гончарова стверджує, що «інфографікою прийнято називати візуальну подачу інформації, коли текст доповнює картинку, а не навпаки». Це тлумачення ще раз підтверджує функціонування інфографіки як інтегрованої платформи, що об'єднує різні напрями діяльності. Сьогодні інфографіку як самостійний жанр використовують не тільки в журналістиці, а й в аналітиці, соціології, економіці, дизайні. Як ніколи візуалізація знань актуальна і в навчанні [1, с.136].

Схожої думки дотримується іспанський професор В.Санчо, який визначає інфографіку як «інформаційний елемент, виражений за допомогою зображення й типографічних елементів, що дає змогу зрозуміти або істотно полегшити розуміння подій, дій або будь-яких важливих аспектів і супроводжує або замінює текстову інформацію» [2, с. 97].

Узагальнюючи, зазначимо: інфографіка дає можливість учням попрацювати з інформацією та засвоїти її шляхом інтелектуальної праці, процес роботи задіює всі рівні мислення. Актуальним є використання інфографіки й на уроках історії.

Отже, інфографіка – інтегрована платформа, що об'єднує різні напрями діяльності. У вузькому розумінні інфографіка є способом подання інформації, що дає можливість для інтеграції різних складових в єдине ціле, у широкому, – це принципово новий спосіб організації даних в умовах постійно мінливого інформаційного поля [5, с. 290].

Інфографіка як сформована комунікаційна практика має такі ознаки: тему, ідею, концепцію, жанрову форму (діаграма, графік, схема, карта тощо), предмет відображення, документальні факти. На відміну від традиційної презентації вивченого матеріалу, вона поєднує завдання навчальні й естетичні. Інфографіка – це специфічний вибір, оброблення, аналіз і презентація учнем-інфографом матеріалу, що, як і в публіцистиці, виконується відповідно до ідей і мети, орієнтованих на формування власного бачення та донесення його до ровесників.

Найголовніше у створенні інформаційної історичної графіки – це, передусім, її відповідність тексту параграфа чи іншого джерела інформації.

Вона ні в якому разі не повинна перешкоджати його сприйняттю, має бути доступною та зрозумілою, хоча й не обов'язково простою чи примітивною, відповідати віковим особливостям учнів та їх сприйняттю навчального матеріалу.

Інфографіку варто використовувати на уроках історії, коли необхідно показати причинно-наслідкові зв'язки в тій чи іншій події, співвідношення причин, передумов історичних фактів у часі й просторі, продемонструвати тенденцію розвитку того чи іншого історичного процесу, реконструювати подію, використати інструменти наочності й протиставлення, відобразити великі обсяги однорідної інформації, а також репрезентувати складну інформацію з мінімальними витратами часу [9].

Інфографіка забезпечує економію місця й одночасно привертає увагу учнів, спонукаючи їх до ознайомлення, аналізу із зображенням. Конкурувати з інфографікою за увагу читача можуть лише великі заголовки та значні за обсягом фотографії [3].

У старших класах, наприклад, під час захисту проектів, інфографіку можна використовувати одночасно з публікацією або самостійно. У цьому разі вона може супроводжуватися невеликим (до 50 рядків) текстом, підготовленим учнем як вступне слово та пояснення, у зв'язку з чим було обрано конкретну тему. Цінність цього методу – у глибокому осмисленні й подальшому різнобічному висвітленні явищ і подій, де за допомогою візуального подання інформації відбувається висока концентрація фактів, але не перенасичення ними. Також застосування інформаційної графіки може бути викликано тим, що цей метод є доступним і прийнятним для викладу інформації всіма учнями різних вікових категорій, за допомогою якого сучасний учень отримує навчальну інформацію швидко, з цікавістю та максимальною ефективністю.

На уроках історії інфографіку можна використовувати під час пояснення нового матеріалу, систематизації та закріплення знань, для актуалізації опорних знань. Наочна інформація сприймається набагато легше, ніж громіздкі тексти, особливо якщо йдеться про цифри, конструкції того чи іншого предмета, механізми дії чогось. Психологи відносять інфографіку до так званого «рівня суперчитабельності». Це означає, що читач газети чи відвідувач сайту передусім звертає увагу на яскраву, грамотно виконану інфографіку й лише потім зосереджується на інших ілюстраціях і, власне, текстах. Так і сучасний учень: інфографіка допомагає йому бачити те, чого не бачать інші.

Такі специфічні особливості сучасних інформаційних технологій, як робота з інфографікою, вимагають від учня й учителя вмінь користуватися спеціальними програмами для створення інформативних ілюстрацій, що більше, сучасному учневі стануть у пригоді навички й уміння використання основних онлайн-інструментів [6].

Звичайно, вчителів історії може занепокоїти, що активне використання учнями інформаційної

графіки, можливо, призведе до втрати актуальності друкованого навчального матеріалу, обсяги якого можуть значно зменшитися. Саме тому такий вид візуальної інформації, як інфографіка, потребує подальшого дослідження, зокрема, певних її різновидів та особливостей їх поєднання з історичним текстом, а також дослідження інфографіки як самостійного зображального елемента історичного тексту.

Практика показує, що учні, які навчилися прийомам інфографіки на уроках історії, долають психологічний бар'єр захисту своїх презентацій, краще розуміють і сприймають історичну інформацію, вміють аналізувати, узагальнювати й повідомляти однокласникам факти і події набагато грамотніше, ніж за інших видів презентацій.

Тенденція до візуалізації інформації, зростання науково-технічних можливостей, конкуренція на медіаринку, професійне забезпечення редакцій у галузі дизайну сприяють активнішому використанню інфографіки в сучасних ЗМІ. А оволодіння інфографікою школярами дасть змогу в майбутньому використати її як можливість конкурувати на ринку праці, бути успішним і мати попит. Своєю широкою популярністю інфографіка зобов'язана, передусім, образному мисленню, іншими словами – візуалізації образів та зверненню до власного зорового досвіду.

Отже, інфографіка – новий ключовий метод інформаційного середовища, що керується соціальними й психологічними змінами цільової аудиторії, є затребуваним в освітньому просторі, зокрема на уроках історії. Учень, який володіє навичками інфографіки, має змогу:

- інакше бачити і сприймати навчальний матеріал у звичній для нього ситуації перенасиченості наочними візуальними образами;
- інакше читати історичний текст, утримуючи увагу в межах інформаційного ряду;
- бути мобільним, динамічним, технологічно оснащеним, мати потужні інформаційно-пошукові інструменти, в умовах відкритості інформаційного середовища легко долати залежність від плагіату в презентаціях;
- позбутися психологічного страху під час викладу матеріалу, бути впевненим, пишатися тим, що володіє сучасними технологіями передачі інформації;
- бути не пасивним споживачем інформації, а знаходити свій підхід на шляху набуття знань і можливість сформувати й висловити власну думку.

Підсумовуючи, окреслимо основні завдання інфографіки. Передусім – це інформування. Об'єкти інфографіки часто є доповненням до текстової інформації, що охоплює тему в повному обсязі, містять деякі візуальні пояснення чи уточнення. Але інфографіка може розглядатися повноцінним навчальним матеріалом, оскільки, як визначено, є окремим жанром. Інформаційна мета частково збігається з комунікативною, що пояснюється прагненням учня

мати зворотний зв'язок із учителем, однокласниками. Тож важливою метою інфографіки на уроках історії є забезпечення впливу на учня, ефективності навчального процесу, встановлення й підтримання з ним відповідного контакту шляхом використання всіх можливих вербальних та невербальних засобів спілкування. До того ж інфографіка необхідна для використання сучасних інформаційних технологій.

Отже, з'ясувавши сутність поняття «інфографіка», ми дійшли висновку, що воно потребує подальшого розроблення. Аналіз основних визначень цього поняття дав змогу стверджувати, що інфографіка є не лише новим окремим методом інформаційного середовища, а й може використовуватися як самостійна інформаційна навчальна технологія. Застосування інфографіки в освітньому середовищі нині є актуальним, оскільки передбачає виконання завдань доступного подання значного обсягу різноманітної інформації в організованому й зручному для сприйняття вигляді та привернення уваги учня до цікавого навчального процесу, самонавчання.

Література

1. Гончарова Ю. Медіаконвергенція та мультимедійність як специфічні особливості функціонування сучасних Інтернет-ЗМІ / Ю.Гончарова // Науковий пошук молодих дослідників. Зб. наук. праць студентів. – Луганськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. – №5, Ч. I. – С. 133–138.
2. Картер М. Современный дизайн газет / М. Картер [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://evartist.narod.ru/text4/19.htm>
3. Микитів О. Графік як основний різновид інфографії / О.Микитів // Зб. наук. праць студентів, аспірантів і молодих вчених: «Молода наука – 2011». – Запоріжжя, 2011. – Т. V. – С. 292–296.
4. Лосева Н. Конвергенция и жанры мультимедиа / Н.Лосева // Журналистика и конвергенция: почему и как традиционные СМИ превращаются в мультимедийные / под ред. А.Г. Качкаевой. – М., 2010. – С. 129–135.
5. Рябинина В. Интерактивная инфографика как способ социокультурной коммуникации в современном обществе / В.Рябинина // В мире научных открытий. – Красноярск, 2013. – №11.6(47). – С. 288–294.
6. Сидор Я. Застосування інфографіки в друкованих ЗМІ / Я.Сидор // Молодь: освіта, наука, духовність. Тези доповідей X Всеукраїнської наукової конференції студентів і молодих вчених. – К.: Університет «Україна», 2013. – Ч. II. – С. 124–125.
7. Смирнова Н. Роль инфографики в современном информационном бизнес-пространстве / Н.Смирнова // Социально-гуманитарное знание: история и современность. Материалы Всероссийской научно-практической конференции с международным участием. – Мурманск, 2011. – С. 304–305.
8. Тарасенко П. Использование инфографики на сайтах испанских интернет-СМИ / П.Тарасенко // Журналист. Социальные коммуникации. – М.: Издательский дом «Журналист», 2011. – С. 97–99.
9. Тихонова Е. Инфографика в арсенале журналиста современной российской региональной газеты / Е.Тихонова

// Вестник Томского государственного университета. – Томск, 2011. – №2(11). – С. 146–152. – (Серия «Филология»).

10. Тулупов В. Дизайн периодических изданий: [учебник] / В.Тулупов. – СПб.: Издательство В.А. Михайлова, 2006. – 224 с.
11. Шапе Ж.-М. Инфография у преси / Ж.-М.Шапе. – К., 2006. – 101 с.
12. Шевченко В. Візуалізація інформації в ЗМІ / В.Шевченко // Світ соціальних комунікацій. Науковий журнал. – К., 2012. – Т. 7. – С. 78–82.

Анотації

Валентина ОБОДОВСЬКА

Інфографіка на уроках історії як засіб візуалізації образів

У статті йдеться про використання інфографіки на уроках історії як одного з прийомів роботи учня і вчителя з візуалізації історичного образу під час вивчення, сприйняття, осмислення та закріплення історичних знань і вмінь. Наголошується на доцільності використання інфографіки вчителем і учнем для організації цікавої й сучасної пізнавальної діяльності.

Ключові слова: візуалізація, інфографіка, інформаційне середовище, інформаційний продукт, навчальний процес.

Валентина ОБОДОВСКАЯ

Инфографика на уроках истории как способ визуализации образов

В статье идет речь об использовании инфографики на уроках истории в качестве одного из приёмов работы ученика и учителя по визуализации исторического образа при изучении, восприятии, осмыслении и закреплении исторических знаний и умений. Подчеркивается целесообразность использования инфографики учителем и учеником для организации интересной и современной познавательной деятельности.

Ключевые слова: визуализация, инфографика, информационная среда, информационный продукт, учебный процесс.

Valentyna OBODOVSKA

Infographics in history lessons as a method to visualize forms

The article describes the use of infographics in history lessons as one of the methods of student and teacher visualization of historic forms while learning, comprehension, understanding and remembering of historic knowledge and skills. Emphasis is on the use of infographics by teacher and student in organizing interesting and modern cognitive activity.

Keywords: visualization, infographics, informational environment, informational result, educational process.